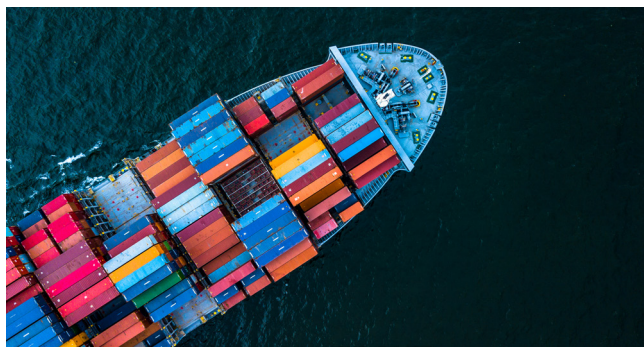

MER ÄN NÅGRA HÅL I VÄGGEN

EN RAPPORT OM REGIONENS ELFÖRSÖRJNING
FRÅN ÖSTSVENSKA HANDELSKAMMAREN

Inledning

En stabil och säker tillgång på el är en förutsättning för de flesta företag som vill bedriva och utveckla sin verksamhet. Ska Sverige och vår region lyckas locka fler bolag att etablera sig här, är en pålitlig elförsörjning en nyckelfaktor. Samtidigt är det en resurs som många tagit för givet – några hål i väggen och sedan har vi el. Hur ser medlemsföretagen i Östsvenska Handelskammaren på saken, är elförsörjningen något de funderar över? Och i så fall, på vilket sätt?

Sommaren 2017 meddelade ledningen för Northvolt att den nya planerade batterifabriken inte skulle placeras i Norrköping, som varit en av en handfull tänkbara platser i Sverige och Finland som batteriföretaget övervägt som placeringsort. Till sist var det Skellefteå i Västerbottens län som drog det längsta strået. Flera orsaker avgjorde Northvolts val, bland annat ska närhet till råvaran litium till batterierna vara en. En annan ska vara tillgången till energi.

I Skåne har exemplen med bröd-tillverkaren Pågen och ventilationsföretaget Lindab, som båda fått nej på planerade expansioner på grund av ökade elbehov, fått många att höja på ögonbrynet. ”Jag hade aldrig väntat mig att få ett sådant besked i ett välutvecklat land. Strömbrist är något man hör talas om i u-länder”, sa Pågens vd Anders Carlsson Jerndal till Svenska Dagbladet den 3 juni 2019.

Är hålen i väggen plötsligt inte längre något vi kan ta för givet?

Att frågan ställer till det, märks i den politiska debatten. Statsminister Stefan Löfven (S) och moderatledaren

Ulf Kristersson hade en ordväxling där den senare menade att Sverige står inför elbrist. Löfven svarade att det var nonsens eftersom Sverige har överskott på el.

Båda hade på sätt och vis rätt. Det är inte produktionen av el som främst brister, utan överföringen av den samma. Enklare blir det i en jämförelse med järnväg. Bristen på pålitliga tågförbindelser och jämna avgångar beror inte på att Sverige har för få tågvagnar, utan för att spåren är överbelastade. Det behövs ny infrastruktur som kan avlasta den befintliga – både gällande tåg- och eltrafik.

Helt klart är att frågan om svensk elförsörjning är komplex – och otroligt viktig. Befintliga och framtida företagsetableringar måste fortsätta se Sverige som ett tillförlitligt land att bedriva verksamhet i, inte minst när det gäller tillgången på energi.

Maria Björk Hummelgren,
Näringspolitisk chef

100% anser att Sverige behöver se över sin framtida elförsörjning

89% anger att hållbarhetsaspekten är mycket eller ganska viktig när de väljer el.

77% tycker att Sverige behöver satsa mer på förnybar energi (sol- och vindkraft) och 56% tycker att det behövs en större satsning på kärnkraft.

SAMMANFATTNING

En stabil och säker tillgång på el är en förutsättning för de flesta företag som vill bedriva och utveckla sin verksamhet. Ska Sverige och vår region lyckas locka fler bolag att etablera sig här, är en pålitlig elförsörjning en nyckelfaktor. Samtidigt är det en resurs som många tagit för givet – några hål i väggen och sedan har vi el.

Under sommaren och hösten 2019 har det där självklara börjat ifrågasättas, på grund av att flera företag i framför allt Skåne fått backa från investeringar då elförsörjningen inte kunnat säkerställas. I vår egen region är det tydligaste exemplet batterifabriken Northvolts etablering i Skellefteå, istället för Norrköping, bland annat beroende på en osäker elförsörjning.

Bland medlemsföretagen i Östsvenska Handelskammaren är det ungefär hälften som funderat över tillgången på el. Ungefär lika många uppger att de tror att de kommer att behöva mer el framåt. 100 procent av de bolag som svarade på den enkät som Handelskammaren skickat ut anser dock att svensk elförsörjning är något som bör ses över.

Farhågorna med brist på el kan inte nog understrykas för svenskt näringsliv och tillväxt. Det handlar inte främst om produktionen av el, utan om brist på infrastruktur som ska överföra den. Frågan är komplex och regeringen har börjat agera. Men mer kunskap om tillgången på el och vad som behöver göras för att säkra densamma behövs.

Tänker regionens företag på el?

Är tillgången på el en fråga som bolagen i Östergötland och Sörmland funderar över? Östsvenska Handelskammaren ställde frågan till sina medlemmar via en enkät. 137 bolag i regionen svarade, de allra flesta hemmahörande i de tre största städerna Norrköping, Linköping och Nyköping.

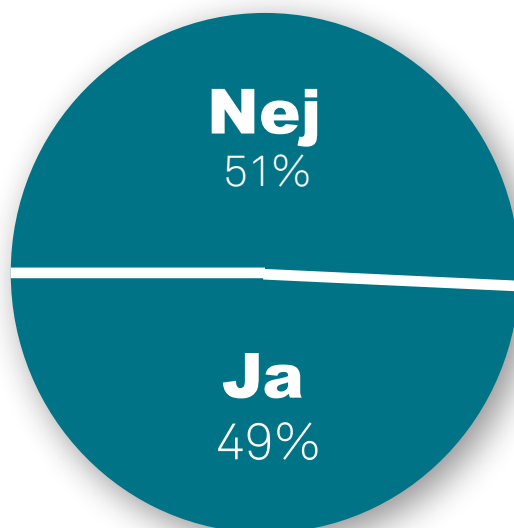
Bolagen som svarat på enkäten är verksamma i väldigt diversifierade branscher, men industri, teknik och konsultstöd sticker ut som störst. 65 procent av de svarande har 30 eller färre anställda. Nio uppger att de har fler än 500 anställda i sitt företag.

Svaren visar att frågan om elförsörjningen är en vattendelare. 49 procent av företagen som svarat på enkäten uppger att tillgången på el är något de funderar över och då är det främst tillgången till fungerande elnät som är det vanligaste skälet till varför. Hela 80 procent av de

företag som svarat att de funderar över tillförsörjningen anger tillgången till fungerande elnät som orsak. Drygt hälften, 51 procent funderar över hållbarhetsperspektivet. Men ännu fler, 62 procent, anger kostnaderna för energin som något de tar i beaktande.

FIGUR 1

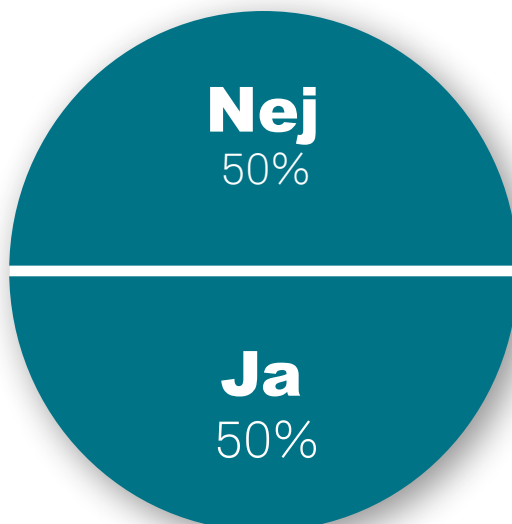
Är tillgången på el en fråga som ni funderar över i ert bolag?

Frågan om bolagen i regionen upplever att de kommer att behöva tillgång till mer el i framtiden, delar också den de svarande mitt itu – 50/50.

FIGUR 2

Upplever du att ert bolag kommer att behöva mer el i framtiden?

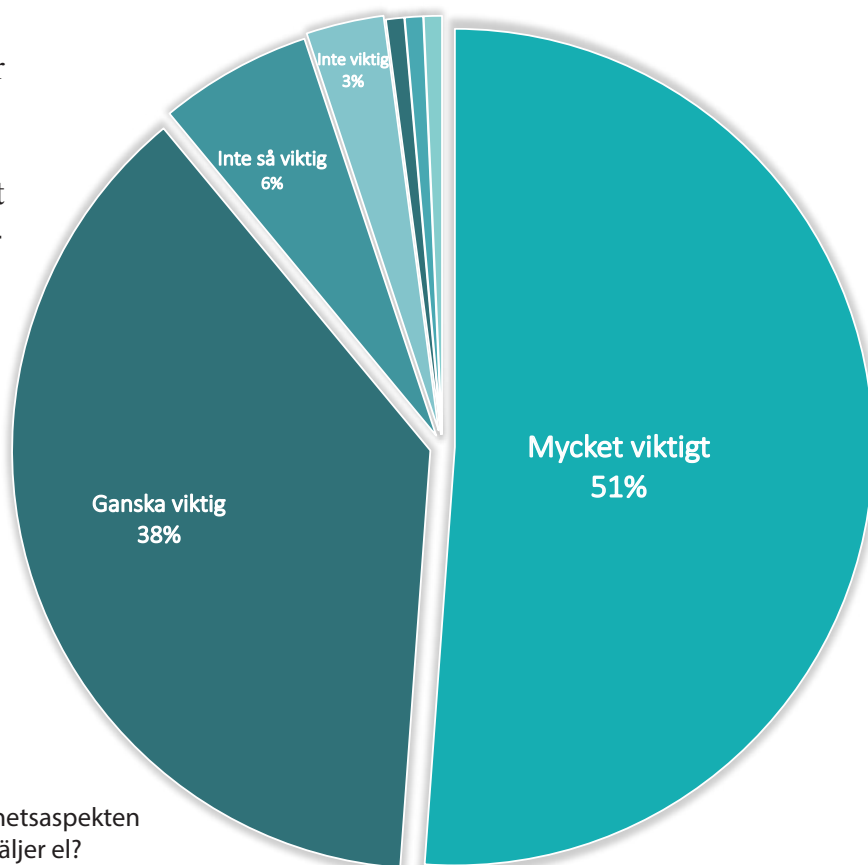

Bara
3%
tänker inte på
hållbarhet när
de väljer el

Hållbarhet

89 procent av de svarande företagen uppger att hållbarhetsaspekten är mycket eller ganska viktig när de väljer el. Bara 3 procent anger att de inte tycker den är viktig.

De flesta av de bolag som tycker det är viktigt, anger hållbarhet ur klimatsynpunkt som skäl till det. Drygt hälften anser även det ekonomiskt långsiktiga perspektivet som viktigt och knappt en tredjedel tycker att hållbarhet är viktigt i sammanhanget ur ett närmiljöperspektiv.

FIGUR 3

Hur viktig är hållbarhetsaspekten för ert bolag när ni väljer el?

Sveriges framtida elförsörjning

Som tidigare redovisats anger hälften av de svarande bolagen i regionen att elförsörjningen är något de funderar över i sin verksamhet, och lika många att de upplever att de har behov av mer el i framtiden. Samtidigt anser samtliga svarande att Sverige behöver se över sin framtida elförsörjning. 77 procent av bolagen som svarat tycker att Sverige behöver satsa mer på förnybar energi (sol- och vindkraft). Drygt hälften, 56 procent, tycker att det behövs en större satsning på kärnkraft medan cirka 37 procent tycker att satsningen på vattenkraft bör öka.

Reglerna kring svensk elproduktion är också något som en klar majoritet av de svarande bolagen, 72 procent, upplever behöver förändras. 61 av de 137 svarande har givit fritextsvar på hur. Många anser att reglerna behöver förenklas, framför allt för tillstånd och småskalig produktion av vatten- eller solkraft och att det bör vara lönsamt att producera egen el istället för att belasta de stora näten.

Flera svarande vill också se satsningar på kärnkraft i form av ekonomiskt stöd och att tabun kring det kraftslaget hävs.

Många efterlyser politisk långsiktighet och klara spelregler för kommande decennier. Andra vill se mer konkurrensutsatta bolag och anser att Eon, Tekniska verken och andra elbolag har för stor makt över marknaden.

FIGUR 4

Anser du att Sverige behöver se över sin framtida elförsörjning?

En svarande skriver: *"En översyn är nödvändig med tanke på att vi på kort tid har konfronterats med ett helt nytt scenario. CO2-neutralitet, process-industrier med en stor och relativt snabb omställning framför sig samt en politisk önskan om att satsa brett på elbilar. Detta sammantaget kräver ett omtag för att säkra en svensk och hållbar elproduktion, redan nu ser vi en reell brist på energi. Det är troligen första gången i modern historia som svensk industri behöver fundera på energiförsörjning. Något som hittills har varit en svensk konkurrensfördel har på kort blivit ett problem och utmaning för svensk industri."*

ANALYS

Ungefär ett och ett halvt århundrade har passerat sedan elektriciteten gjorde intåg i Sverige, och blev så småningom en självklar del av såväl hushållen som svensk industri och näringslivet. Elen gjorde tillvaron enklare och säkrare och Sverige anses vara det första landet i världen där i stort sett alla hem var elektrifierade. På många platser i världen är det fortfarande inte ett faktum.

Med undantag för andra världskriget har Sverige aldrig upplevt elbrist. Elen har funnits när vi behövt den. Några hål i väggen och så har det varit klart, för de flesta av oss. Den senaste tidens uppmärksammade fall, med större företag som vill investera och etablera sig i framför allt södra Sverige, har lett till att det självklara nu börjat ifrågasättas. Eller åtminstone, att vi kanske inte bör ta vår elförsörjning för given.

Utvecklingen som beskrivs ovan bekräftas i svaren hos regionens företag.

Hälften av bolagen som svarat på enkäten anger att elförsörjningen är något de funderar på. Frågan är hur svaren sett ut för bara ett år sedan? Eller fem år sedan? Och om vi skulle ställa samma fråga om ett år, vilka svar får vi då?

Det är inte långsökt att tänka sig att det finns ett samband mellan att hälften av bolagen tänker på elförsörjningen och nästan exakt lika många upplever att deras behov av el kommer att öka. Företag som ser ökade behov av el i sin verksamhet eller produktion, funderar säkerligen mer över tillgången på densamma. Men det kan vara tvärtom: ett bolag som försöker minska sitt behov av el tänker naturligtvis också på frågan. Det är ett viktigt skäl att se över elförsörjningen. Ett annat är ur klimatsynpunkt och att företag vill se över sin förbrukning och framtida behov ur det perspektivet – vilket många också gör, enligt undersökningen.

”

Med undantag för andra världskriget har Sverige aldrig upplevt elbrist. Elen har funnits när vi behövt den. Några hål i väggen och så har det varit klart, för de flesta av oss.

”

Det mest uppseendeväckande svaret, ur ett politiskt perspektiv, är förstås att 100 procent av de svarande regionala bolagen anser att Sverige behöver se över sin framtida elförsörjning. Om inte det är en uppmaning till politikerna på regional och nationell nivå – vad är det då? Värt att notera är att flera av de svarande bolagen i undersökningen vill lägga upp den styvmoderliga synen på svensk kärnkraft. Energikällan är inte bannlyst, men sanktioneras inte heller från statligt håll. Sett ur såväl effektivitet som klimatsynpunkt är kärnkraften både effektiv och fossilfri, vilket flera av bolagen påpekar. 56 procent av de svarande företagen anser även att det bör satsas mer på kärnkraft.

Nästa år har det gått 40 år sedan svenskarna fick folkomrösta om kärnkraft. Mycket vatten har runnit genom kraftverken sedan dess. Avskräckande händelser i Tjernobyl i före detta Sovjetunionen och, mer närliggande i tiden, Fukushima har medfört att Tyskland beslutat stänga sina kärnkraftverk – med beroende av andra energikällor, exempelvis kolkraft, som följd.

Samtidigt har tekniken utvecklats och behovet av fossilfri elproduktion ökat kraftigt. Och många länder går därför i motsatt riktning än Tyskland och bygger ny kärnkraft. Här går det också att fundera kring Sverige, som garanterar för stabilitet och säkerhet, borde vara delaktig i den utvecklingen?

2016 kom den dåvarande S + MP-regeringen tillsammans med Moderaterna, Centerpartiet och Kristdemokraterna fram till en energioverenskommelse.

Den sade att:

”Sverige ska ha ett robust elsystem med en hög leveranssäkerhet, en låg miljöpåverkan och el till konkurrenskraftiga priser. Det skapar långsiktighet och tydlighet för marknadens aktörer och bidrar till nya jobb och investeringar i Sverige. Energipolitikern tar sin utgångspunkt i att Sverige är tätt sammankopplat med sina grannländer i norra Europa och syftar till att hitta gemensamma lösningar på utmaningar på den gemensamma elmarknaden.”

I somras (2019) genomfördes en första kontrollstation för energiöverenskommelsen. I sin skrivelse konstaterar regeringen att svensk elmarknad fortfarande fungerar väl, men att utvecklingen behöver följas upp framöver på samtliga tre områden som inbegriper de energipolitiska målen:

- *Energipolitiken ska förena de tre grundpelarna försörjningstrygghet, konkurrenskraft och ekologisk hållbarhet.*
- *Målet år 2040 är 100 procent förnybar elproduktion. Det är ett mål, inte ett stoppdatum som förbjuder kärnkraft och innebär inte heller en stängning av kärnkraft med politiska beslut.*
- *Sverige ska år 2030 ha 50 procent effektivare energianvändning jämfört med 2005, uttryckt i termer av tillförd energi i relation till bruttonationalprodukten (BNP).*

Nästa kontrollstation bör ske våren 2023, skriver regeringen.

Regeringen har vidtagit en del andra åtgärder. Elsäkerhetsverkets generaldirektör Elisabet Falemo fick uppdraget att se över regelverket för att få tillstånd att bygga och driva elledningar.

Enligt remissinstanserna är de föreslagna förändringarna små och skulle korta de långa processerna med nya elledningar med uppskattningsvis två år. I dag kan en sådan ta tio år. Regelförenklingar är också något som efterfrågas av flera svarande i vår undersökning.

I oktober gav regeringen länsstyrelserna i Skåne, Stockholm, Västra Götaland och Uppsala uppdraget att analysera förutsättningarna för en trygg elförsörjning i respektive region med syfte att hitta möjligheter till bättre samordning mellan kommuner, region, elnätsbolagen och Svenska kraftnät. Uppdraget ska redovisas 7 augusti 2020.

SLUTSATSER

På bara några få månader har frågan om Sveriges elförsörjning vuxit och blivit en av de mest diskuterade på näringslivets agenda. ”Om vi inte klarar elektrifieringen kommer vi inte klara klimatomställningen”, sade Jan-Olof Jacke, vd Svenskt Näringsliv (Göteborgs Posten 19/11).

Organisationen bedömer att år 2045 kommer Sverige att behöva 60 procent mer el än i dag, innebärande stora investeringar i såväl elproduktion som, kanske framför allt, infrastruktur. Jämförelsen med tågtrafik är lika enkel som lättbegriplig. Fler tåg fyller inte behoven om spåren korkas igen och köer bildas. Då behövs nya banor.

Flera andra stora aktörer har också varnat för riskerna om inte frågan om energiförsörjningen tas på största allvar och hanteras. Om elbrist leder till att stora industriella projekt stoppas eller begränsas, står Sverige inför seriösa problem som i värsta fall kan leda till att industrier flyttar utomlands.

Brist på kapacitet sammantaget med klimatutmaningen komplicerar och elförsörjningsfrågan ytterligare. Risken finns att det ena problemet utmanövreras av det andra. Har Sverige råd med det? Svaret är nej. Därför behöver kunskapen höjas och åtgärder tas fram, innan elförsörjningen riskerar bli ett hot snarare än en tillgång för svensk tillväxt och klimatanpassning.

Om Handelskammaren

Östsvenska Handelskammaren är en politiskt obunden näringslivsorganisation, som arbetar för och på uppdrag av det östsvenska näringslivet. I upptagningsområdet Östergötland, Sörmland och Gotland samlar handelskammaren drygt 900 medlemsföretag inom business to business – alltifrån det stora tillverkningsföretaget till fåmansbolaget inom tjänstesektorn.

Ett av handelskammarens viktigare uppdrag är att bedriva påverkansarbete för att åstadkomma en så attraktiv region som möjligt. En region som lockar såväl besökande och nya invånare som investerare och nyetableringar och där det sjuder i det lokala och regionala näringslivet. Här finns vi för att driva på i strategiskt viktiga frågor, genom dialog med politiker, beslutsfattare och näringslivets olika företrädare liksom genom utspel och ställningstaganden.

Kort om PULS

En central utgångspunkt när vi tar ställning i en fråga, är vad våra medlemsföretag upplever som viktigt för att kunna bedriva och utveckla sin verksamhet, eller vad man uppfattar som viktigt ur ett regionalt utvecklingsperspektiv. För att snabbt komma i kontakt med medlemmarna har vi utvecklat ett enkätverktyg – PULS. Genom en enkät med ett fåtal frågor som besvaras snabbt, har vi möjlighet att "ta pulsen" på medlemmarnas åsikter i ett brett spektrum av frågor.

Enkäten skickas ut digitalt till alla medlemsföretag, med en kontakt per företag. Svaren är anonyma och hanteras direkt i enkätprogrammet. Svaren redovisas sedan i grafer och diagram, vilket snabbt och lättöverskådligt visar våra medlemmars åsikter. Syftet med enkäten är inte att presentera en statistiskt säkerställd opinion eller liknande. Resultaten ger oss en fingervisning i vilken riktning våra medlemmars åsikter går i olika frågor. Det ger oss inspiration och vägledning när vi ska utforma vårt arbete på handelskammaren. Det gäller såväl påverkansarbetet som annat arbete för att ge våra medlemmar en god service.

Genomgång och analys av enkätsvaren

I den aktuella PULS-enkäten ställde vi frågor kring att driva företag i stan mot att driva företag på landsbygden. Av de 916 medlemmar vi tillfrågade valde 137 att svara på enkäten, vilket ger en svarsfrekvens på 15 procent.

ÖSTSVENSKA HANDELSKAMMAREN, Box 214, 601 04 Norrköping
Tel: 011 - 28 50 30 // www.ostsvenskahandelskammaren.se
Ansvarig analys: Maria Björk Hummelgren, maria.hummelgren@east.cci.se

